II

(Besluiten waarvan de publikatie niet voorwaarde is voor de toepassing)

COMMISSIE

BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE

van 12 december 1988

inzake een procedure op grond van artikel 85 van het EEG-Verdrag (IV/27.393 en IV/27.394, Publishers Association — Net Book Agreements)

(Slechts de tekst in de Engelse taal is authentiek)

(89/44/EEG)

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap,

Gelet op Verordening nr. 17 van de Raad van 6 februari 1962, eerste verordening over de toepassing van de artikelen 85 en 86 van het Verdrag [1], laatstelijk gewijzigd bij de Akte van Toetreding van Spanje en Portugal, en met name op artikel 3,

Gezien de door de „Publishers Association" te Londen, Verenigd Koninkrijk, overeenkomstig de artikelen 2 en 4 van Verordening nr. 17 op 12 juni 1973 verrichte aanmelding betreffende twee overeenkomsten over de standaardverkoopvoorwaarden van zogeheten „nettoboeken", de regels vastgesteld ter uitvoering van en in verband met deze overeenkomsten alsmede de statuten en algemene reglementen van de Publishers Association en die welke op 23 september 1986 door de Publishers Association werd verricht met betrekking tot de in 1985 in enkele van de met de overeenkomsten verband houdende regels aangebrachte wijzigingen,

Gezien het besluit van de Commissie van 8 oktober 1986 om in deze zaken de procedure in te leiden,

Na de Publishers Association in de gelegenheid te hebben gesteld haar standpunt kenbaar te maken ter zake van de punten van bezwaar welke de Commissie in aanmerking had genomen overeenkomstig artikel 19, lid 1, van Verordening nr. 17 en overeenkomstig Verordening nr. 99/63/EEG van de Commissie van 25 juli 1963 over het horen van belanghebbenden en derden overeenkomstig artikel 19, leden 1 en 2, van Verordening nr. 17 [2];

Na raadpleging van het Raadgevend Comité voor mededingingsregelingen en economische machtsposities,

Overwegende hetgeen volgt:

I. DE FEITEN

A. De partijen bij de overeenkomsten

(1) De aangemelde overeenkomsten zijn in het kader van de Publishers Association, hierna „de Vereniging" te noemen, gesloten en door haar aangemeld; de partijen bij de overeenkomsten zijn in het Verenigd Koninkrijk gevestigde uitgevers. De uitgevers die bij de eerste van de twee overeenkomsten partij zijn, zijn de leden van de Vereniging, terwijl de partijen bij de tweede overeenkomst geen lid hiervan zijn.

De lijst van de leden van de Vereniging is opgenomen in bijlage I van deze beschikking, de lijst van niet-leden, die partij zijn bij de tweede overeenkomst, in bijlage II.

B. De Publishers Association

(2) Momenteel zijn de voornaamste doelstellingen van de Vereniging:

„1. Een zo groot mogelijke verspreiding van gedrukte boeken in de gehele wereld aan te moedigen;

2. Met alle wettige middelen de belangen van de in het Verenigd Koninkrijk gevestigde uitgevers te bevorderen en te beschermen;

3. (...);

[1] PB nr. 13 van 21. 2. 1962, blz. 204/62.
[2] PB nr. 127 van 20. 8. 1963, blz. 2268/63.

4. In het streven naar het aanmoedigen van een zo ruim mogelijke spreiding van boeken en onder de erkenning dat het aan elke uitgever vrijstaat om te beslissen of hij al dan niet boeken tegen nettoprijzen wil uitgeven, de toepassing van het „Net Book Agreement" van 1957 te beheren en af te dwingen (in al die gevallen waarin boeken tegen nettoprijzen worden uitgegeven) en reglementen op te stellen en te publiceren, en met alle wettige middelen de naleving van al dergelijke reglementen te verzekeren, waaronder (en onverminderd de algemene gelding van het bovenstaande) het nemen van alle wettige stappen die de Vereniging of de Verenigingsraad noodzakelijk lijken om de naleving van de standaardvoorwaarden bij de verkoop van nettoboeken te verzekeren;

5. (. . .)."

(3) Het huidig reglement nr. 53 van de Vereniging luidt als volgt: „De Verenigingsraad heeft de bevoegdheid de fondsen van de Vereniging, ongeacht of deze speciaal voor dit doel zijn bijeengebracht dan wel anderszins, te gebruiken om individuele uitgevers schadeloos te stellen voor eigen kosten en uitgaven door hen gemaakt bij de naleving van de verplichtingen uit hoofde van het Net Book Agreement van 1957, dat wil zeggen hun wettelijke rechten uit te oefenen tegen degenen die de standaardverkoopvoorwaarden voor nettoboeken, zoals in het Net Book Agreement neergelegd, niet naleven.".

(4) Natuurlijke en rechtspersonen die hun bedrijf maken van het uitgeven van boeken in het Verenigd Koninkrijk komen in aanmerking voor het lidmaatschap van de Vereniging.

(5) De leden van de Vereniging vormen verreweg het grootste deel van het uitgeversbedrijf in het Verenigd Koninkrijk (de schattingen van het juiste aandeel lopen uiteen: op basis van „Business Monitor Statistics" is het aandeel ongeveer 70 %, op basis van „Euromonitor"-statistieken ligt het tussen 80 en 85 %).

C. De overeenkomsten

(6) De betrokken overeenkomsten zijn de Net Book Agreements, die uniforme standaardvoorwaarden voor de verkoop van zogeheten „nettoboeken" bevatten.

Het Net Book Agreement tussen de leden en die tussen niet-leden bevatten grotendeels dezelfde bepalingen. Het enige verschil tussen de overeenkomsten is gelegen in het stelsel voor het afdwingen van de naleving, zoals hieronder zal worden uiteengezet. Voor het overige is de volgende beschrijving op beide overeenkomsten van toepassing.

(7) Voor wat de betekenis van de verschillende begrippen die in de overeenkomsten worden gebruikt betreft, zij opgemerkt dat een nettoboek wordt gedefinieerd als een boek, pamflet, kaart of ander vergelijkbaar drukwerk dat tegen een nettoprijs wordt uitgegeven; en een nettoprijs als de prijs die telkens door de uitgever wordt vastgesteld en waaronder het nettoboek niet aan het publiek mag worden verkocht (beding vi) van de overeenkomsten).

In het kader van de overeenkomsten wordt het begrip „uitgever" volgens de Vereniging geïnterpreteerd als zijnde de persoon die het recht heeft het boek in het Verenigd Koninkrijk op de markt te brengen, te weten de persoon die het publikatierecht voor het Verenigd Koninkrijk bezit of de persoon die aangesteld is als de importeur of de distributeur.

Het begrip „publiek" omvat scholen, bibliotheken, instellingen en andere niet commerciële organisaties (beding vi) van de overeenkomsten).

(8) Voor wat de specifieke verkoopvoorwaarden in de overeenkomsten betreft luidt beding i) van de overeenkomsten dat „behoudens het bepaalde in de bedingen ii) tot en met iv) en behoudens in zoverre wij anders zouden bepalen", een boek, wanneer het door de uitgever tot nettoboek is gemaakt, niet mag worden verkocht of ter verkoop aangeboden tegen een lagere prijs dan de netto gepubliceerde prijs en dat de verkoop of ten-verkoopaanbieding aan het publiek tegen zulk een prijs niet mag worden bewerkstelligd of toegelaten.

(9) Van de in beding i) genoemde uitzonderingen verwijzen de bewoordingen „behoudens in zoverre wij anders zouden bepalen" volgens de Vereniging naar de vrijheid van de individuele partijen bij de overeenkomsten om met betrekking tot door hen uitgegeven nettoboeken andere uitzonderingen op de standaardverkoopvoorwaarden toe te staan dan die welke zijn neergelegd in de overeenkomsten dan wel krachtens de overeenkomsten door de Verenigingsraad zijn goedgekeurd.

(10) De uitzonderingen in de bedingen ii) tot en met iv) van de overeenkomsten zijn:

a) Een nettoboek mag aan het publiek worden verkocht of ten verkoop aangeboden beneden de nettoprijs, indien
   — het door de boekverkoper gedurende een periode van meer dan twaalf maanden na datum van zijn laatste aankoop van een exemplaar van het boek in voorraad is gehouden, en
   — tegen de laagste van de volgende twee prijzen aan de uitgever zijn aangeboden: de kostprijs of de prijs waartegen de boekverkoper het boek aan het publiek wil verkopen, en
   — dat aanbod door de uitgever is geweigerd (beding ii)).

b) Een nettoboek kan aan het publiek worden verkocht of ten verkoop aangeboden tegen minder dan de nettoprijs indien het tweedehands is en er zes maanden zijn verlopen sinds zijn datum van publikatie (beding iii)).

c) Een nettoboek kan met korting worden verkocht aan bibliotheken, zogeheten boekagenten, kwan-

titeitskopers en instellingen die daartoe door de Verenigingsraad gemachtigd zijn. Het bedrag van zulk een korting en de voorwaarden waaronder zij wordt verleend, worden bij de machtiging vastgesteld (beding iv)).

(11) Volgens de overeenkomsten omvat het verbod om andere kortingen op een nettoboek te verlenen het aanbieden of het verstrekken van „een prestatie in natura, bij voorbeeld kaartindexen, stempelen, versterkte band, enz., tegen minder dan de werkelijke kosten daarvan voor de boekverkoper" (beding v)).

(12) De partijen hebben afgesproken de standaardvoorwaarden toe te passen op alle verkopen van nettoboeken in het Verenigd Koninkrijk en in Ierland — ongeacht of zij plaatsvonden door de groot- of de kleinhandel — wanneer de rechtstreekse afnemer van de uitgever of de groothandelaar zich in het Verenigd Koninkrijk of in Ierland bevindt (beding vii)).

Uit dit beding vloeit voort dat de standaardverkoopvoorwaarden niet van toepassing zijn op rechtstreekse verkopen door een uitgever aan een niet commerciële afnemer.

Terzelfder tijd geeft het beding het geografische gebied aan waarbinnen de standaardverkoopvoorwaarden van toepassing zijn. Zo zijn zij van toepassing op alle verkopen van nettoboeken door groot- of kleinhandelaren in het Verenigd Koninkrijk en Ierland aan niet commerciële afnemers in deze landen en elders. De enige uitzondering daarop is het geval waarin zulk een groot- of kleinhandelaar het betrokken nettoboek bij een buitenlandse leverancier heeft gekocht die zelf het boek rechtstreeks bij de uitgever in het Verenigd Koninkrijk heeft gekocht.

(13) Ten slotte bevatten de overeenkomsten een stelsel voor het afdwingen van de naleving ervan.

De Verenigingsraad wordt daarin belast met het voor de partijen verzamelen van informatie betreffende inbreuken door boekhandelaren en met de kennisgeving van deze inbreuken aan elke individuele uitgever.

Partijen komen overeen dat zij elk hun contractuele rechten en hun rechten uit hoofde van de „Restrictive Trade Practices Act 1956" zullen uitoefenen indien de Verenigingsraad hun dit vraagt. De uitoefening van contractuele rechten kan de vorm aannemen van een verzoek van een leverancier om een bevel van de rechter aan een afnemer-boekverkoper om de standaardverkoopvoorwaarden na te leven dan wel van een dagvaarding van zulk een afnemer ten einde schadevergoeding te verkrijgen. De rechten uit hoofde van de Restrictive Trade Practices Act 1956 (die bestendigd zijn in de „Resale Prices Act 1976") hebben specifiek betrekking op het uit artikel 26 van de genoemde wet van 1976 voortvloeiende recht om een minimumwederverkoopprijs af te dwingen voor goederen die krachtens die wet zijn vrijgesteld (zoals het geval is voor boeken) en om een bevel te verkrijgen om inbreuken op de minimumprijs te voorkomen. Die sanctie is mogelijk jegens een ieder die de mededeling heeft ontvangen dat de minimumprijs van toepassing is.

De partijen die lid zijn van de Vereniging zijn alleen verplicht tot zulk een afdwinging over te gaan indien de Verenigingsraad daarom verzoekt en indien de Vereniging hen op hun verzoek voor de kosten die zij zelf voor zulk een actie hebben gemaakt of door de Verenigingsraad namens hen zijn gemaakt, schadeloos stelt (zie ook punt 3 hiervoor).

D. De door de Vereniging ter uitvoering van beding iv) van de overeenkomsten vastgestelde regels

(14) In toepassing van beding iv) van de overeenkomsten heeft de Verenigingsraad de volgende regels vastgesteld in de vorm van gestandaardiseerde machtigingen die de Vereniging aan boekverkopers kan verlenen om kortingen aan bibliotheken en kwantiteitsverkopers te geven, en die zij aan boekagenten kan verlenen om kortingen te ontvangen.

1. *Kortingen aan bibliotheken*

(15) Volgens de voorwaarden van de bibliotheekmachtiging („Library Licence") kan een boekverkoper een bibliotheek alleen korting verlenen indien de boekverkoper specifiek voor die bibliotheek een bibliotheekmachtiging van de Vereniging heeft ontvangen. De korting mag in dat geval niet hoger zijn dan 10 % en de met zulk een korting geleverde boeken mogen niet door de bibliotheek worden doorverkocht. Een machtiging wordt alleen gegeven indien de bibliotheek het publiek gratis toegang verleent en indien haar totale jaarlijkse uitgaven aan nieuwe nettoboeken voor gebruik in die bibliotheek niet minder dan 100 pond sterling bedragen. Aan een bibliotheek mag, ten slotte, geen korting worden gegeven over nettoboeken waarvoor de boekverkoper zelf een korting van minder dan 21 ⅓ % ontvangt.

2. *Hoeveelheidskortingen*

(16) Hoeveelheidskortingen zijn geregeld in het „Quantity Book Buying Scheme" dat door de Vereniging is opgesteld. Krachtens deze regeling mag een boekverkoper aan een afnemer een hoeveelheidskorting geven indien hij specifiek voor die afnemer van de Vereniging een machtiging heeft gekregen. Daarbij is een kortingenschaal van toepassing die kortingen voorziet van 5 tot 10 % voor bestellingen van uiteenlopende titels voor een bedrag van ten minste 250 pond sterling. De toegestane korting hangt af van de waarde van de bestelling. Voor een bestelling van een grote hoeveelheid van één titel (minimumaantal exemplaren : 12) voor een totale waarde van ten minste 25 pond sterling mag 10 % korting worden verleend.

(17) Om een hoeveelheidskorting te verkrijgen moet aan een aantal voorwaarden zijn voldaan.

De boeken moeten bedoeld zijn om als relatiegeschenk te worden aangeboden of te worden gepresenteerd in verband met de bedrijfsactiviteiten van de afnemer, dan wel voor filantropische of propagandadoeleinden dienen. De boeken mogen niet door de afnemer ten verkoop worden aangeboden, noch mag voor het gebruik of de verspreiding ervan enige kostenvergoeding of tegenprestatie van vergelijkbare aard worden gevraagd. Er is geen korting toegestaan voor boeken waarvoor de boekverkoper zelf geen korting van de uitgever van ten minste 25 % ontvangt. Een machtiging voor een hoeveelheidskorting geldt slechts voor één bestelling.

3. *Kortingen aan boekagenten*

(18) Boekagenten worden beschouwd als verkopers die van de verkoop van boeken niet hun voornaamste werkzaamheid maken, zoals het hoofd van een school die voor verkoop aan de leerlingen in zijn school een kleine voorraad boeken aanhoudt of een kerkelijk funtionaris die voor de verkoop van religieuze en soortgelijke boeken in zijn kerk een boekenstal heeft.

Boekverkopers mogen alleen kortingen aan boekagenten geven indien de boekagent een machtiging van de Vereniging heeft gekregen. In dat geval mogen de boekverkopers die in de machtiging zijn genoemd de boekagent een korting geven van ten hoogste 50 % van de handelskorting die de boekverkoper van de uitgever ontvangt. De boekagent zelf is verplicht de betrokken boeken tegen de nettoprijs te verkopen.

E. Andere regels die verband houden met de overeenkomsten

(19) In verband met de toepassing van de overeenkomsten heeft de Vereniging een zogeheten „Code of Allowances" gepubliceerd betreffende de verkoop van nieuwe, herziene of goedkope edities van boeken met verlaagde nettoprijzen en van overschotten. Voorts heeft de Vereniging reglementen vastgesteld betreffende boekenclubedities alsmede regels voor de jaarlijkse nationale boekenuitverkoop, tijdens welke nettoboeken gedurende een korte periode tegen prijzen beneden de nettoprijs mogen worden verkocht.

1. *Code of Allowances*

(20) De Code of Allowances bevat „gevestigde algemene handelspraktijken met betrekking tot vergoedingen op nettoboeken" en wordt volgens de Vereniging waarschijnlijk gevolgd door de meeste uitgevers van nettoboeken, met inbegrip van uitgevers van paperbacks die als nettoboeken worden uitgegeven.

(21) Volgens de Code worden verlagingen van de nettoprijs, de uitgave van nieuwe (herziene inbegrepen) en goedkope edities, alsmede de verkoop van overschotten gewoonlijk vooraf door de uitgevers in de vakpers aangekondigd (paragraaf 2).

Volgens de Code worden gewoonlijk vergoedingen gegeven voor exemplaren waarvan de boekverkoper kan aantonen dat hij ze uiterlijk zes maanden vóór de aankondiging in de vakpers heeft gekocht, tenzij het betrokken boek minder dan twee jaar tevoren is uitgegeven, indien het om fictie gaat, en minder dan drie jaar tevoren, indien het om non-fictie gaat (paragraaf 3).

In geval van nieuwe of herziene edities worden geen vergoedingen voorzien, maar de vorige editie kan tegen creditering worden geretourneerd dan wel geruild (paragrafen 4 — 6).

(22) In de andere paragrafen van de Code staan de meer gedetailleerde voorwaarden betreffende de publikatie in de vakpers en de periode die voor de toekenning van de vergoedingen in acht moet worden genomen.

(23) Ten slotte worden vergoedingen alleen gegeven op de binnenlandse markt. Bovendien worden in het algemeen geen vergoedingen gegeven voor nietnettoboeken, kinderboeken of paperbacks (paragraaf 1 van de Code).

2. *De reglementen inzake boekenclubs*

(24) Er zijn speciale regels van toepassing op boekenclubedities. Die zijn opgenomen in de reglementen van de Vereniging inzake de activiteiten van boekenclubs (zoals laatstelijk gewijzigd in april 1985) die van toepassing zijn op de activiteiten van boekenclubs in het Verenigd Koninkrijk.

(25) Volgens de Vereniging „worden deze reglementen beschouwd als een instrument van het Net Book Agreement" en „versterken" zij de realisering van de doelstellingen hiervan. De reglementen zijn dan ook alleen van toepassing op boeken waarvan de handelsedities als nettoboeken worden uitgegeven (dat kunnen boeken zijn die in het Verenigd Koninkrijk zijn uitgegeven of daarbuiten en, in het laatste geval, vervolgens in het Verenigd Koninkrijk zijn ingevoerd).

(26) Boeken worden door boekenclubs verkocht op grond van speciale boekenclubrechten die hun zijn verleend door uitgevers, die de boekenclub machtigen boekenclubedities van een boek te verkopen. Volgens de reglementen dienen uitgevers de rechten alleen toe te kennen aan boekenclubs die bij de Vereniging staan geregistreerd als hebbende de reglementen ondertekend en aanvaard.

(27) De reglementen bevatten bepalingen over het lidmaatschap van boekenclubs, alsmede de voorwaarden waaraan deze clubs moeten voldoen bij het aanbieden en verkopen van boeken. Luidens deze voorwaarden moeten deze boeken speciale boekenclubedities zijn (behalve in enkele nader aangegeven gevallen).

Ten minste vier maanden voordat zij een titel aanbieden, moeten boekenclubs de Vereniging van hun voornemen daartoe in kennis stellen, zodat deze de aankondiging in de vakpers kan publice-

ren. Boekenclubs mogen een titel niet eerder als een boekenclubselectie of als premie (bedoeld om mensen ertoe te brengen lid te worden) aankondigen dan drie maanden vóór de voorgenomen datum van publikatie van het boek. Een titel mag eerst zes maanden na zijn eerste uitgave als handelseditie als premie worden aangeboden. Overschotten van een titel mogen door een boekenclub alleen met instemming van de betrokken uitgever worden verkocht. Ten slotte worden bepaalde beperkingen inzake reclame opgelegd.

(28) De totale waarde van de verkopen langs boekenclubs om ligt tussen 5 en 10 % van de totale waarde van de in het Verenigd Koninkrijk verkochte boeken.

3. *De jaarlijkse nationale boekenuitverkoop*

(29) Sinds 1955 (toen vroegere versies van de onderhavige overeenkomsten golden) heeft de Vereniging een jaarlijkse nationale boekenuitverkoop („annual national book sale") toegestaan, die enkele weken duurt en gedurende welke onder bepaalde voorwaarden nettoboeken beneden de nettoprijs mogen worden verkocht.

De jaarlijkse nationale boekenuitverkoop „geeft boekverkopers en uitgevers jaarlijks de gelegenheid hun voorraden van langzaam verkopende boeken op te ruimen en inkomsten te verwerven om nieuwe voorraden te financieren en geeft het publiek een regelmatig terugkerende kans gedurende twee weken per jaar koopjes te bemachtigen" (jaarverslag van de Vereniging over 1980-1981, blz. 64).

(30) De voornaamste voorwaarden voor de verkoop van nettoboeken beneden de nettoprijs tijdens de uitverkoop zijn :

— boekverkopers mogen overtollige voorraden verkopen tegen een prijs van niet meer dan 66 ⅔ % van de gepubliceerde nettoprijs, mits zij gedurende de voorafgaande twaalf maanden geen exemplaren van de betrokken boeken hebben besteld ;

— uitgevers mogen overtollige voorraden aanbieden tegen een prijs van niet meer dan 25 % van de gepubliceerde nettoprijs en groothandelaren mogen dat doen tegen een prijs van niet meer dan 50 % van de gepubliceerde nettoprijs ;

— een uitgever mag al zijn boeken van de uitverkoop uitsluiten, behalve die waarvoor de prijs in overeenstemming met beding ii) van de overeenkomst is verlaagd (zie punt 10 hiervoor).

F. De toepassing en afdwinging van de naleving van de overeenkomsten en van de ter uitvoering van en in verband met de overeenkomsten vastgestelde regels

1. *De toepassing*

(31) Volgens de door de Vereniging verstrekte informatie zijn ongeveer 75 % van de boeken die door Britse uitgevers in het Verenigd Koninkrijk worden verkocht en van die welke door hen naar Ierland worden uitgevoerd nettoboeken.

Van de in het Verenigd Koninkrijk uit andere Lid-Staten ingevoerde boeken is het percentage van die welke tot nettoboeken worden gemaakt, waarschijnlijk hoger dan 75 %.

(32) De voornaamste categorie niet-nettoboeken zijn schoolboeken. Deze worden gewoonlijk gekocht door scholen en gemeentelijke autoriteiten dan wel door hen opgerichte inkooporganisaties.

(33) Hoewel de uitgever van een nettoboek krachtens de overeenkomst vrij is om op ieder gewenst ogenblik de nettoprijs voor een boek te beëindigen, komt de periode, gedurende welke een nettoboek ook een nettoboek blijft, volgens de Vereniging in de praktijk overeen met de gemiddelde actieve verkoopduur ervan, te weten gedurende verscheidene jaren.

(34) Voor wat de vrijheid van een uitgever betreft om nettoboeken rechtstreeks aan niet commerciële afnemers te verkopen beneden de nettoprijs (zie punt 12 hiervoor) dan wel de standaardverkoopvoorwaarden ook op deze verkopen toe te passen, gaf Aanbeveling 7 van de gezamenlijke conferentie over marktontwikkeling, die de Booksellers Association en de Vereniging van 4 tot 6 juli 1982 te Oxford hielden, uitdrukking aan bezorgdheid over het gebruik dat de uitgevers kennelijk van deze vrijheid maken :

„De Publishers Association wordt verzocht haar krachtige afkeuring uit te spreken en bekend te maken over de kortingen op nettoboeken die aan de consument worden verleend door uitgevers die ook het Net Book Agreement willen toepassen ten aanzien van kleinhandelaren die dezelfde boeken verkopen".

(35) Ten aanzien van de mogelijkheid die de uitgevers krachtens beding i) van de overeenkomsten hebben om andere kortingen toe te staan dan die welke in de overeenkomsten zijn vastgelegd (zie punt 9 hiervoor) deelde de Vereniging de Commissie mede dat zij geen gegevens bezat over het gebruik dat van die mogelijkheid werd gemaakt. De Commissie beschikt niet over informatie waaruit zou blijken dat van deze mogelijkheid anders dan bij uitzondering gebruik wordt gemaakt.

2. *De afdwinging van de naleving*

(36) Slechts enkele inbreuken zouden aan de Vereniging zijn gerapporteerd en als zodanig ook geconstateerd. In de meeste gevallen behandelt de Vereniging de inbreuken zelf en tracht zij beëindiging ervan te verkrijgen. Gewoonlijk blijkt een brief van de advocaten van de Vereniging afdoende te zijn. Sinds 1973 heeft de Vereniging de leden niet gevraagd zelf in rechte op te treden om de naleving van hun verkoopvoorwaarden te verzekeren.

(37) In Ierland bestaat een speciale situatie, waar het einde van de pariteit tussen het Ierse en het Britse pond na de toetreding van Ierland tot het Europees Monetair Stelsel de prijsbepaling van boeken en de afdwinging van de naleving van de standaardverkoopvoorwaarden heeft bemoeilijkt, aldus de Vereniging.

Deze problemen werden door de Vereniging en de Ierse boekhandel besproken op vergaderingen te Dublin in 1981, met als resultaat dat de leden diverse maatregelen werden aanbevolen. Met name voerde de Ierse afdeling van de Booksellers Association of Great Britain and Ireland een valutaomrekeningsschaal in, die de Ierse boekverkoper in staat stelt de in Britse ponden uitgedrukte prijzen gemakkelijk in Ierse om te rekenen.

(38) In verband met de afdwinging van de naleving van de overeenkomsten dient eveneens melding gemaakt te worden van het zogeheten „Directory of Booksellers". Het Directory dat door de Vereniging is samengesteld en door deze wordt bijgehouden, beoogt een lijst te zijn van boekverkopers die hebben bevestigd dat zij bona fide boekhandelaren zijn en :

a) adequate verkooplokaliteiten bezitten, die commercieel op niveau zijn en vanwaar zij de boekhandel bedrijven ;

b) een redelijk bedrag in hun voorraadvorming investeren ;

c) gedurende de normale winkeluren open zijn ;

d) de ontvangst van de standaardverkoopvoorwaarden voor nettoboeken hebben bevestigd en zich hebben verbonden deze voorwaarden volstrekt na te leven.

Om de twee maanden publiceert de Vereniging wijzigingen in het Directory.

(39) Volgens de Vereniging vormt deze lijst enkel een nuttige informatieve dienstverlening aan uitgevers en boekverkopers. Hun wordt medegedeeld dat het al dan niet opgenomen worden op de lijst niet mag worden beschouwd als een aanbeveling van de Vereniging om al dan niet aan een bepaalde boekverkoper te leveren, noch om al dan niet tegen handelscondities te leveren, en evenmin als een indicatie van het al dan niet kredietwaardig zijn.

De Vereniging beschouwt het Directory als „een waardevol onderdeel van de toepassing en het doen naleven van het Net Book Agreement, waarbij boekverkopers geïnformeerd worden over de standaardvoorwaarden en de uitgevers over de boekhandelaren die die informatie hebben ontvangen" (jaarverslag 1982-1983, blz. 7).

G. De boekenmarkt : produktie, invoer en uitvoer

(40) Het Britse uitgeversbedrijf behoort tot de belangrijkste ter wereld en in de Gemeenschap. Het aantal nieuwe titels dat ieder jaar in het Verenigd Koninkrijk wordt uitgegeven, bedroeg in de afgelopen jaren ongeveer 40 000 per jaar. De leden van de Vereniging nemen ongeveer 80 % van alle nieuwe titels voor hun rekening. Schattingen van de totale waarde van de Britse boekenproduktie variëren (als gevolg van interpretatieproblemen met betrekking tot de beschikbare statistische gegevens), gaande tot het door de Vereniging zelf geschatte bedrag van ongeveer 1 700 miljoen pond sterling in 1986 (Book Trade Year Book 1987, gepubliceerd door de Vereniging).

(41) Ongeveer 65 % van de Britse boekenproduktie wordt op de Britse markt verkocht. De rest wordt uitgevoerd.

Ongeveer 25 % van de uitvoer gaat naar andere Lid-Staten (6 % naar Nederland, 4,5 % naar Ierland en in totaal 11 % naar de Bondsrepubliek Duitsland, Frankrijk, Italië en Spanje).

(42) De Britse invoer van buiten het Verenigd Koninkrijk uitgegeven boeken wordt door de Vereniging geschat op ongeveer 180 miljoen pond sterling in 1986. Ongeveer 40 % van deze invoer kwam uit andere Lid-Staten.

Aangaande Ierland zij opgemerkt dat ongeveer 80 % van zijn totale invoer afkomstig is uit het Verenigd Koninkrijk. Deze invoer vertegenwoordigt iets meer dan 50 % van de totale boekenverkopen in Ierland.

H. Procedures voor de nationale rechter

(43) De overeenkomsten zijn bij twee gelegenheden voorwerp geweest van gerechtelijke procedures in het Verenigd Koninkrijk. Bij de eerste gelegenheid in 1962 verklaarde het „Restrictive Practices Court" de overeenkomsten echter als zijnde niet in strijd met het openbaar belang en onthield zich derhalve van het ongedaan maken van de beperkingen. In 1968 besliste het Restrictive Practices Court, in toepassing van de „Resale Prices Act 1964" en op grond van dezelfde redenering, dat de betrokken boeken ontheven dienden te worden van het algemeen verbod van verticale prijsbinding.

II. JURIDISCHE BEOORDELING

A. Artikel 85, lid 1

(44) Artikel 85, lid 1, van het Verdrag verklaart als onverenigbaar met de gemeenschappelijke markten en verboden alle overeenkomsten tussen ondernemingen, alle besluiten van ondernemersverenigingen en alle onderling afgestemde feitelijke gedragingen welke de handel tussen Lid-Staten ongunstig kunnen beïnvloeden en ertoe strekken of ten gevolge hebben dat de mededinging binnen de gemeenschappelijke markt wordt verhinderd, beperkt of vervalst.

Artikel 85, lid 1, vermeldt in het bijzonder overeenkomsten welke bestaan in het rechtstreeks of zijdelings bepalen van de aan- of verkoopprijzen of van andere contractuele voorwaarden.

1. *Ondernemingen en ondernemersverenigingen*

(45) Alle partijen bij de overeenkomsten zijn uitgevers die ondernemingen zijn in de zin van artikel 85.

De Vereniging is een ondernemingsvereniging in de zin van deze bepaling.

2. *Overeenkomsten en besluiten van ondernemersverenigingen*

(46) De Net Book Agreements zijn overeenkomsten tussen ondernemingen in de zin van artikel 85.

(47) De regels ter uitvoering van beding iv) van de overeenkomsten zijn door de Vereniging vastgesteld op grond van de overeenkomsten en binden de partijen. Zij vormen derhalve het besluit van een ondernemersvereniging in de zin van artikel 85.

(48) Ook de andere regels die verband houden met de overeenkomsten dienen te worden beschouwd als besluiten van een ondernemersvereniging:

— De Code of Allowances is weliswaar door de Vereniging gepubliceerd als een memorandum waarin gevestigde algemene handelspraktijken ten aanzien van vergoedingen op nettoboeken zijn neergelegd, maar heeft, anders dan de Vereniging meent, het karakter van een aanbeveling aan de partijen bij de overeenkomsten en aan boekverkopers die nettoboeken verkopen betreffende hun gedrag in de door de Code beschreven situaties. Zoals door de Vereniging bevestigd, zet de Code praktijken uiteen die in het algemeen in de omstandigheden van de boekhandel als eerlijk worden beschouwd.

De publikatie van de Code kan alleen worden geïnterpreteerd als de uitdrukking van de wens van de Vereniging deze situatie te handhaven en daartoe, via die publikatie, in sterke mate bij te dragen. Het is in verband hiermee van belang op te merken dat de Vereniging als een van haar voornaamste doelstellingen heeft de toepassing van de overeenkomsten te beheren en af te dwingen en dat zij wordt beschouwd als de centrale autoriteit op de markt met betrekking tot de goede werking van het nettoprijssysteem. Het effect van een schriftelijke publikatie door een dergelijke vereniging op de betrokken handelspraktijken dient niet te worden onderschat en mag bevestigd worden geacht door het feit dat de praktijken, volgens de Vereniging, waarschijnlijk door de meeste uitgevers van nettoboeken worden gevolgd. Dit feit bevestigt eveneens dat de Vereniging erop kon vertrouwen dat geen bindend besluit of reglement nodig was om te garanderen dat de meeste uitgevers zich in overeenstemming met de praktijken zoals in de Code omschreven, zouden blijven gedragen, en dat de publikatie van de niet bindende Code hetzelfde effect zou hebben. Hoewel de Code niet bindend is, moet de publikatie ervan, gelet op de bovenstaande elementen en bezien in de context van de toepassing van de overeenkomsten, worden beschouwd als hebbende een uitwerking die vergelijkbaar is met die van een bindend besluit. De Code moet derhalve worden beschouwd als een besluit van een ondernemersvereniging in de zin van artikel 85.

— De reglementen inzake boekenclubs zijn door de Vereniging vastgestelde regels en binden haar leden wat hun gedrag en wat de overeenkomsten die zij met boekenclubs over de publikatie en verkoop van boekenclubedities van nettoboeken sluiten, betreft. De reglementen vormen derhalve een besluit van een ondernemersvereniging.

— De voorwaarden die van toepassing zijn op de jaarlijkse nationale boekenuitverkoop die sinds 1955 uitdrukkelijk door de Vereniging is toegestaan, zijn door de Vereniging vastgesteld en moeten „door alle deelnemende uitgevers, groothandelaren en kleinhandelaren in boeken worden nageleefd". Het besluit van de Vereniging waarbij de voorwaarden zijn vastgesteld, moet derhalve worden beschouwd als een besluit van een ondernemersvereniging.

(49) Ten slotte zijn ook de voorwaarden om in het Directory of Booksellers te worden vermeld vastgesteld door de Vereniging, die het bijhoudt en publiceert en zij zijn bindend voor de boekverkopers die in het Directory verzoeken te worden opgenomen. Het besluit van de Vereniging waarbij de voorwaarden zijn vastgesteld, is derhalve een besluit van een ondernemersvereniging.

3. *Beperking van de mededinging*

(50) De Net Book Agreements, de ter uitvoering van en de in verband met de overeenkomsten vastgestelde regels alsmede de voorwaarden die gelden voor de vermelding in het Directory of Booksellers hebben ten doel en ten gevolge dat de mededinging binnen de gemeenschappelijke markt wordt beperkt.

(51) De overeenkomsten en de regels ter uitvoering van beding iv) van de overeenkomsten beperken de mededinging tussen uitgevers, want deze zijn, zodra zij besluiten een vaste wederverkoopprijs voor te schrijven, vrijwel geheel verhinderd hun voorwaarden betreffende de toepassing van een dergelijke vaste prijs (in het bijzonder de uitzonderingen erop) aan te passen aan de commerciële mogelijkheden van de betrokken boeken op de markt en de wederverkopers meer vrijheid aan te bieden dan de overeenkomsten doen aangaande de uitzonderingen die deze wederverkopers ten aanzien van zulke vaste wederverkoopprijzen mogen toepassen.

(52) Noch de vrijheid voor de uitgevers om te beslissen een boek al dan niet tot nettoboek te maken of het nettokarakter van een boek al dan niet te beëindigen, noch hun vrijheid om het niveau van de nettoprijs te bepalen, verhinderen dat de overeenkomsten en de uitvoeringsregels concurrentiebeperkend zijn. Het feit dat een uitgever die besluit een vaste prijs voor een boek voor te schrijven, verplicht is aan wederverkopers bijna (zie punt 35 hiervoor) volledig uniforme voorwaarden op te leggen — te weten dezelfde voorwaarden als die welke andere partijen bij de overeenkomsten moeten opleggen — aangaande de kortingen welke deze aan hun afnemers mogen verlenen, volstaat om de overeenkomsten en de uitvoeringsregels concurrentiebeperkend te doen zijn.

(53) Het feit dat de overeenkomsten de uitgevers die besluiten een boek tot nettoboek te maken, verplichten hun wederverkopers de standaardverkoopvoorwaarden op te leggen die in de overeenkomsten en de uitvoeringsregels zijn omschreven, houdt in dat deze overeenkomsten en regels ook een restrictieve werking hebben op de prijsconcurrentie tussen boekverkopers ten aanzien van nettoboeken. Deze beperking vloeit voort uit het feit dat de standaardverkoopvoorwaarden de vrijheid van wederverkopers om af te wijken van de vaste wederverkoopprijs door een individueel kortingsbeleid te volgen ten einde hun verkopen te vergroten, kortwieken. Aldus bestaat er voor de wederverkopers minder vrijheid dan zij anders van de individuele uitgevers zouden hebben kunnen verkrijgen. De standaardverkoopvoorwaarden vervangen die vrijheid door bijna volledig uniforme regels inzake kortingen voor te schrijven.

(54) Voor wat de andere regels betreft die verband houden met de overeenkomsten, vormt de Code of Allowances een middel om de negatieve gevolgen voor het toepassen van het nettoprijssysteem te beperken, zoals die onder bepaalde omstandigheden kunnen voortvloeien uit verlagingen van de nettoprijs en uit de publikatie van nieuwe (herziene inbegrepen) en goedkope edities alsmede uit de beëindiging van de nettoprijs door de uitgever. Hoewel de overeenkomsten zelf de uitgevers daarin vrijlaten, kunnen zulke handelingen niettemin in zekere mate gevolgen hebben die vergelijkbaar zijn met die van door de overeenkomsten verboden kortingen, namelijk dat boekverkopers hun exemplaren van de betrokken boeken moeilijker kunnen verkopen omdat zij geconfronteerd worden met de verkoop van andere, mogelijk aantrekkelijker edities of exemplaren; aantrekkelijker wegens de herziene presentatie of inhoud van het boek of wegens een lagere nettoprijs of de beëindiging van de nettoprijs.

De toepassing van de Code verleent een zekere bescherming tegen de risico's die voor boekverkopers die de betrokken boeken hadden gekocht in de verwachting via de vaste boekenprijzen tegen concurrentie door aantrekkelijker aanbiedingen van andere boekverkopers te worden beschermd, uit zulke situaties voortvloeien.

Het doel van de publikatie en toepassing van de Code is daarom beperkingen aan te brengen ten aanzien van een volledig uitbuiten door boekverkopers (of uitgevers) van de concurrentiemogelijkheden die anders in de genoemde situaties beschikbaar zouden zijn, en daardoor bij te dragen tot de handhaving, op een zo doeltreffend mogelijke wijze, van het nettoprijssysteem en tot de versterking ervan.

(55) De reglementen inzake boekenclubs hebben ten doel en ten gevolge de negatieve gevolgen voor het handhaven van het nettoprijssysteem te beperken die kunnen voortvloeien uit het via boekenclubs feitelijk omzeilen van de overeenkomsten ten aanzien van boeken die tot nettoboeken zijn gemaakt.

De reglementen beperken de mogelijkheden van prijsconcurrentie tussen boekenclubs en boekverkopers door tijdslimieten voor te schrijven die door de boekenclubs in acht moeten worden genomen alvorens zij aanbiedingen bekendmaken en door de verkoop van overschotten van boekenclubedities afhankelijk te maken van de instemming van de uitgever.

De leden van de Vereniging mogen in beginsel alleen boekenclubrechten verlenen aan boekenclubs die bij de Vereniging staan geregistreerd als hebbende de reglementen ondertekend en aanvaard, zodat het commercieel bijna onmogelijk is om een boekenclub te exploiteren zonder de reglementen te respecteren. Hieruit volgt dat de reglementen, zoals ook door de Vereniging bevestigd, een middel zijn bij de toepassing van de overeenkomsten en de doelstellingen van deze versterken.

(56) Voor wat de voorwaarden betreft die gelden voor de jaarlijkse nationale boekenuitverkoop is de Commissie van mening dat — hoewel de uitverkoop kan worden beschouwd als een gelegenheid om van de nettoprijs af te wijken op een wijze die gedeeltelijk te vergelijken is met die in beding ii) van de overeenkomsten (zie punt 10 hiervoor) en kennelijk door de vereniging is toegestaan om uit een volledige toepassing van de overeenkomsten voortvloeiende negatieve gevolgen te beperken („de uitverkoop geeft boekverkopers en uitgevers jaarlijks de gelegenheid zich te ontdoen van hun voorraden langzaam verkopende titels en inkomsten te verwerven om nieuwe voorraden te financieren en geeft het publiek een regelmatig terugkerende kans gedurende twee weken per jaar koopjes te bemachtigen"; jaarverslag van de Vereniging 1980-1981, blz. 64) — de voorwaarden, die gedurende de uitverkoop door de deelnemende uitgevers, groothandelaren en wederverkopers moeten worden nageleefd, ten doel en ten gevolge hebben dat de wijze waarop uitgevers en speciaal boekverkopers die negatieve gevolgen zouden willen vermijden, gericht wordt. Zo dragen de voorwaarden op een zo doeltreffend mogelijke wijze bij tot de handhaving van het nettoprijssysteem.

(57) De voorwaarden voor vermelding in het Directory of Booksellers hebben eveneens concurrentiebeperkende gevolgen. Het Directory is bedoeld en wordt beschouwd als een gids van bona fide boekverkopers en het feit dat een boekverkoper daarin niet wordt vermeld, betekent voor deze boekverkopers een concurrentienadeel ten opzichte van wel vermelde collega's, wier bestaan en identiteit door één publikatie die specifiek bedoeld is als een gids voor uitgevers, bij alle uitgevers bekend raakt. Zulk een nadeel geldt met name voor boekverkopers die niet de verplichting op zich willen nemen nettoprijzen in acht te nemen en alleen niet-nettoboeken verkopen.

(58) De concurrentiebeperkende gevolgen van de overeenkomsten en van de ter uitvoering van en in verband met de overeenkomsten vastgestelde regels worden nog versterkt door het stelsel ter afdwinging van de naleving dat in de overeenkomst is opgenomen. Dit stelsel, waarin een centrale rol is toebedeeld aan de Vereniging, verzekert een meer doeltreffend toezicht op de naleving van de overeenkomsten en regels.

(59) Een doeltreffend toezicht op de naleving van de standaardverkoopvoorwaarden wordt bovendien vergemakkelijkt door het Directory of Booksellers, waarin alleen boekverkopers zijn vermeld die de ontvangst van de voorwaarden hebben bevestigd en zich ertoe hebben verbonden deze voorwaarden volstrekt in acht te nemen.

Het Directory vergemakkelijkt zulk een toezicht door de Vereniging, de uitgevers en de boekverkopers.

4. *Merkbaar effect op de mededinging*

(60) De overeenkomsten en de ter uitvoering van en in verband met de overeenkomsten vastgestelde regels beperken de mededinging op merkbare wijze. De leden van de Vereniging vormen verreweg de meerderheid van het Britse uitgeversbedrijf. Zij en een groot aantal niet-leden hebben zich verbonden de standaardverkoopvoorwaarden, vervat in de overeenkomsten en de uitvoeringsregels, toe te passen en af te dwingen, met name door van hun rechten uit hoofde van het nationale recht gebruik te maken.

De beoordeling van de omvang van de invloed van de andere, met de overeenkomsten verband houdende regels kan niet los worden gezien van die van de overeenkomsten zelf.

Bovendien moet worden opgemerkt dat de Code of Allowances, zoals ook door de Vereniging bevestigd, waarschijnlijk door de meeste uitgevers van nettoboeken wordt nageleefd. De reglementen inzake de boekenclubs zijn bindend voor de leden van de Vereniging en moeten door hen worden nageleefd en toegepast. De voorwaarden voor de nationale boekenuitverkoop moeten door alle deelnemende uitgevers, groothandelaren en boekverkopers in acht genomen worden. Het Directory of Booksellers kan worden geacht een referentie te vormen waarvan actief gebruik wordt gemaakt, gelet op het feit dat de Vereniging tweemaandelijks de wijzigingen ervan publiceert.

(61) Een zeer belangrijk percentage van de in het Verenigd Koninkrijk en in Ierland verkochte boeken zijn tot nettoboeken gemaakt en vallen, doordat zij door de partijen bij de overeenkomsten op de markt worden gebracht, onder deze overeenkomsten en de uitvoeringsregels en, voor wat betreft de meeste nettoboeken, onder de met de overeenkomst verband houdende regels.

(62) Tot slot meent de Commissie dat de overeenkomsten en de ter uitvoering van en in verband met de overeenkomsten vastgestelde regels alsmede het Directory of Booksellers de transparantie en de zekerheid voor een uitgever ten aanzien van het marktgedrag van andere uitgevers en van boekverkopers hebben vergroot op het gebied van de kortingen die kunnen worden aangeboden in uitzondering op de vaste-prijsregel alsmede aangaande het moment van waaraf andere edities van nettoboeken op de markt kunnen worden gebracht of van waaraf de nettoprijs zal worden verlaagd of beëindigd.

Aldus hebben de overeenkomsten en regels de handhaving of invoering van vaste boekenprijzen door een groot aantal uitgevers vergemakkelijkt, hebben daartoe bijgedragen en doen zulks nog steeds.

5. *Gevolgen voor de handel tussen Lid-Staten*

(63) De overeenkomsten en de uitvoeringsregels gelden voor alle verkopen van nettoboeken in het Verenigd Koninkrijk en in Ierland terwijl de met de overeenkomsten verband houdende regels gelden voor de meeste van deze verkopen. Zo valt praktisch de gehele uitvoer van nettoboeken uit het Verenigd Koninkrijk naar Ierland — die het grootste deel uitmaakt van de totale boekenuitvoer uit het Verenigd Koninkrijk naar Ierland alsmede van de Ierse boekeninvoer — onder de overeenkomsten en de regels. Hetzelfde geldt voor alle wederinvoer van nettoboeken vanuit Ierland naar het Verenigd Koninkrijk.

(64) De overeenkomsten en derhalve de verplichting om de nettoprijs te berekenen gelden ook voor alle export van nettoboeken door boekverkopers in het Verenigd Koninkrijk en Ierland wanneer deze verkopen plaatsvinden aan kopers buiten het Verenigd Koninkrijk en Ierland die geen boekverkopers zijn.

(65) Bovendien zijn de overeenkomsten van toepassing en moet de nettoprijs worden berekend voor alle verkopen door boekverkopers binnen het Verenigd Koninkrijk en Ierland van boeken die daar vanuit andere Lid-Staten wederingevoerd zijn, indien het boek :

— tot nettoboek is gemaakt voor verkopen binnen het Verenigd Koninkrijk en Ierland, en

— door een groothandelaar of kleinhandelaar in het Verenigd Koninkrijk of Ierland naar die andere Lid-Staten was uitgevoerd.

(66) Tot slot zijn de meeste boeken die in het Verenigd Koninkrijk en Ierland vanuit andere Lid-Staten waar zij zijn uitgegeven, zijn ingevoerd, ook tot nettoboeken in de zin van de overeenkomsten gemaakt.

(67) In al die gevallen zijn de uitgevers, boekverkopers en boekenclubs niet langer vrij hun verkoopvoorwaarden voor de handels- en boekenclubedities van nettoboeken vast te stellen.

De overeenkomsten en de ter uitvoering van en in verband met de overeenkomsten vastgestelde regels beïnvloeden derhalve op merkbare wijze, daadwerkelijk en potentieel, de handel tussen Lid-Staten ongunstig.

6. *Conclusie*

(68) Gelet op bovengenoemde gevolgen vallen de overeenkomsten en de ter uitvoering van en in verband met de overeenkomsten vastgestelde regels onder het verbod van artikel 85, lid 1, voor zover zij betrekking hebben op de handel in boeken tussen Lid-Staten.

B. Artikel 85, lid 3

(69) De bepalingen van artikel 85, lid 1, van het Verdrag kunnen overeenkomstig lid 3 van dat artikel buiten toepassing worden verklaard voor overeenkomsten tussen ondernemingen die bijdragen tot verbetering van de produktie of van de verdeling der produkten of tot verbetering van de technische of economische vooruitgang, mits een billijk aandeel in de daaruit voortvloeiende voordelen de gebruikers ten goede komt, en zonder nochtans aan de betrokken ondernemingen :

a) beperkingen op te leggen welke voor het bereiken van deze doelstellingen niet onmisbaar zijn,

b) de mogelijkheid te geven, voor een wezenlijk deel van de betrokken produkten de mededinging uit de schakelen.

(70) Zoals hieronder zal worden uiteengezet meent de Commissie dat aan tenminste één voorwaarde van artikel 85, lid 3, niet is voldaan, te weten die welke inhoudt dat de overeenkomsten geen beperkingen mogen opleggen die voor het bereiken van de doelstellingen van de overeenkomsten niet onmisbaar zijn.

1. *Onmisbaarheid van de beperkingen*

(71) De Vereniging heeft in haar aanmelding van de overeenkomsten betoogd dat er zonder een gemeenschappelijke toepassing van de standaardvoorwaarden door de uitgevers geen waarborg kan zijn dat boekverkopers worden beschermd op een wijze zoals het geval is bij nettoboeken. De daartoe aangevoerde argumenten (die dezelfde zijn als die welke waren aangevoerd in het kader van de nationale procedures bedoeld in punt 43 hiervoor) betroffen echter niet zozeer de noodzaak van een gezamenlijke toepassing van standaardvoorwaarden in het geval van vaste wederverkoopprijzen voor boeken maar veeleer de vraag of zulke vaste prijzen onmisbaar zijn om de aangevoerde oogmerken ervan te verwezenlijken.

De Commissie meent dat beide aspecten afzonderlijk van elkaar in beschouwing kunnen en moeten worden genomen.

(72) Op de hoorzitting heeft de Vereniging haar standpunt nader verduidelijkt en verklaard dat de voordelen die naar haar oordeel uit de overeenkomsten voortvloeien om de volgende redenen niet zouden en kunnen worden bereikt door louter aan uitgevers individueel het wettelijk recht te laten de kleinhandelsprijzen voor de door hen uitgegeven boeken vast te stellen :

i) Het zou voor uitgevers individueel ondoenlijk zijn om elke boekverkoper op de hoogte te stellen van de individuele verkoopvoorwaarden van de uitgever ; naar Brits recht kan een vaste prijs in het Verenigd Koninkrijk alleen na verstrekking van zulke informatie aan boekverkopers jegens niet alleen rechtstreekse maar ook onrechtstreekse afnemers worden afgedwongen.

ii) Het zou voor boekverkopers ondoenlijk zijn om aan uiteenlopende prijsbindingsvoorwaarden te voldoen die door honderden verschillende uitgevers zouden worden opgelegd ; willen zij redelijk en bruikbaar zijn, dan moeten in dergelijke voorwaarden, wanneer het om boeken gaat, uitzonderingen zijn toegestaan ; boekverkopers zouden het onmogelijk vinden om op een basis die, al naar gelang van de uitgever, van het ene boek tot het andere zou wisselen, uiteenlopende voorwaarden met uiteenlopende uitzonderingen na te leven ; de voorwaarden moeten derhalve standaardvoorwaarden zijn.

iii) Wil het systeem de voordelen opleveren die het volgens de Vereniging biedt, dan moet iedere boekverkoper wanneer hij het boek als een nettoboek koopt, het vertrouwen kunnen hebben dat voor zijn concurrenten dezelfde voorwaarden gelden als voor hem met betrekking tot dat boek, zodat niemand oneerlijke voordelen ten opzichte van de anderen geniet. De overeenkomsten verschaffen de boekverkopers dat vertrouwen.

iv) Het toezicht op de naleving van de standaardvoorwaarden en het afdwingen daarvan — in laatste instantie voor de rechter — kan in de praktijk alleen door de Vereniging geschieden die namens alle uitgevers optreedt.

(73) Om te beoordelen of beperkingen in overeenkomsten onmisbaar zijn voor het bereiken van de doelstellingen van de overeenkomsten, is het relevant eerst na te gaan wat de doelstellingen van de onderhavige overeenkomsten zijn.

De Vereniging betoogt dat een belemmering van een behoorlijke toepassing van de overeenkomsten voorraadhoudende boekverkopers ertoe zou bewegen minder exemplaren van dezelfde titel en minder titels te bestellen vanwege het risico dat elders toegepaste lagere prijzen tot gevolg zouden hebben dat zij zouden blijven zitten met voorraden welke zij niet zouden kunnen verkopen. Zulk een gedrag zou het aantal voorraadhoudende boekverkopers doen dalen. Aangezien voorraden en uitstalling van essentiële betekenis voor de verkoop worden geacht, zouden daarom de verkopen dalen, zouden de uitgevers kleinere oplagen drukken en zouden de kosten stijgen. Daardoor, en rekening houdend met de hoge kortingen die in dat geval door de boekhandel zouden worden verlangd van de uitgevers, zouden de boekenprijzen stijgen. Terzelfder tijd zouden titels met kleine oplagen mogelijk in het geheel niet worden uitgegeven.

Ten einde deze gevolgen te vermijden acht de Vereniging het van wezenlijk belang dat de prijs van een boek in alle winkels dezelfde is en dat er met betrekking tot dezelfde titel geen prijsconcurrentie plaatsvindt.

(74) Zoals mag worden afgeleid uit de in punt 72 hiervoor vermelde positie van de Vereniging, voert de Vereniging de in punt 72 vermelde argumenten aan om aan te tonen dat voor het bereiken van de doelstellingen van de overeenkomsten een collectieve overeenkomst noodzakelijk is en dat individuele verticale prijsbindingsovereenkomsten voor boeken niet zouden volstaan.

(75) Het is niet het voorwerp van deze zaak te beslissen welk soort distributiestelsel op een specifieke nationale markt het meest geschikt is om de door de Vereniging ingeroepen doelstellingen te verwerkelijken. De Commissie heeft hier te maken met een prijsbindingssysteem dat zich uitstrekt tot de uitvoer naar andere Lid-Staten, in het bijzonder Ierland, alsmede tot de invoer en wederinvoer vanuit andere Lid-Staten, Ierland inbegrepen. Het systeem, zoals het nu wordt toegepast, verhindert op distributieniveau prijsconcurrentie als gevolg van handel tussen Lid-Staten. De Commissie heeft reeds in haar Beschikking 82/123/EEG in zaak nr. IV/428 — VBBB/VBVB [3] verklaard dat, om tot een verbetering van het uitgeven en verdelen van de betrokken boeken te geraken, een collectief stelsel van vaste wederverkoopprijzen dat het opleggen van mededingingsbeperkingen in de handel tussen Lid-Staten met zich brengt, zoals opgenomen in de betrokken overeenkomsten, niet onmisbaar is.

De Commissie blijft de belangrijke culturele rol erkennen die boeken te zamen met andere cultuurdragers spelen. Zij is echter ervan overtuigd dat, om tot een verbetering van het uitgeven en verdelen van boeken te geraken, de partijen minder beperkende middelen ter beschikking staan.

(76) Ten aanzien van het eerste argument van de Vereniging voor de onmisbaarheid van een gemeenschappelijke toepassing van standaardvoorwaarden, te weten de ondoenlijkheid voor individuele uitgevers om elke boekverkoper in kennis te stellen van de standaardvoorwaarden, merkt de Commissie op dat de voorwaarde van zulk een kennisgeving aan de boekverkopers, waaraan moet zijn voldaan om een uitgever in staat te stellen de naleving van de standaardvoorwaarden voor de nationale rechter af te dwingen jegens onrechtstreekse afnemers waarmee de uitgever niet rechtstreeks handelde, een voorwaarde is van nationaal recht waarvan de toepassing beperkt is tot het grondgebied van het Verenigd Koninkrijk. Beweerde praktische problemen om aan zulk een voorwaarde die is opgelegd door het recht van een Lid-Staat te voldoen en die ten gevolge heeft dat de afdwinging van individuele prijsbindingsovereenkomsten binnen die Lid-Staat moeilijker wordt, kunnen niet worden ingeroepen als argument voor het aanvaarden, onder het Gemeenschapsrecht, van verder strekkende beperkingen in het kader van een collectieve prijsbindingsovereenkomst die ook de handel met de andere Lid-Staten betreft.

(77) In dit verband zij ook met nadruk erop gewezen dat de voorwaarde van kennisgeving alleen geldt met betrekking tot de toepassing van de overeenkomsten binnen het Verenigd Koninkrijk en niet in Ierland, waar de wetgeving zulk een voorwaarde niet inhoudt. In dit opzicht is het argument inzake de kennisgeving derhalve niet relevant.

(78) In elk geval vermag de Commissie niet in te zien hoe de door de Vereniging aangevoerde praktische noodzaak om individuele kennisgevingen samen te voegen in een gemeenschappelijk systeem van kennisgeving, een rechtvaardiging zou kunnen opleveren voor veel verder gaande overeenkomsten met betrekking tot uniforme verkoopvoorwaarden, die volgens de Vereniging het essentiële middel vormen om de doelstellingen van de overeenkomsten te realiseren.

De Commissie acht het argument inzake de kennisgeving derhalve niet relevant voor de vraag of een collectieve prijsbindingsovereenkomst onmisbaar is.

(79) Ten aanzien van het tweede argument van de Vereniging, namelijk dat het ondoenlijk is voor boekverkopers om een groot aantal verschillende prijsbindingsvoorwaarden na te leven, meent de Commissie dat dit in wezen een probleem betreft van de hoeveelheid administratie waarmee individuele boekverkopers te maken krijgen.

(1) PB nr. L 54 van 25. 2. 1982, blz. 36.

(80) Dienaangaande moet worden opgemerkt dat een belangrijk deel van de totale boekverkopen wordt gevormd door boeken die door een betrekkelijk gering aantal uitgevers zijn uitgegeven.

Bovendien houden de meeste boekverkopers, met name tabakswinkels, kiosken en supermarkten, en zelfs kleinere gespecialiseerde boekwinkels, slechts een beperkt assortiment titels aan.

Op grond van deze factoren mag men ervan uitgaan dat de meeste boekhandelaren slechts met een beperkt aantal uitgevers en verkoopvoorwaarden te maken hebben.

De situatie is wellicht anders bij voorraadhoudende boekwinkels, maar het valt moeilijk in te zien waarom deze boekwinkels die extra administratieve last niet zouden aankunnen.

(81) In dit verband merkt de Commissie op dat boekverkopers in Ierland onder het huidige systeem van prijsbinding voor het vaststellen van hun wederverkoopprijzen van nettoboeken (die een wezenlijk deel van de totale boekenverkopen vertegenwoordigen) per titel te werk moeten gaan, nu zij de in Britse ponden vastgestelde prijs in Ierse ponden moeten omrekenen.

(82) Voorts zullen boekverkopers mogelijk niet terzelfder tijd alle boeken tegen een lagere prijs dan de huidige nettoprijs wensen te verkopen maar hun prijzen tegelijkertijd alleen voor een bepaald aantal titels wensen te verlagen. In dat geval moet een boekverkoper alleen ten aanzien van zulk een beperkt aantal titels rekening houden met de verschillen in verkoopvoorwaarden, die in geval van individuele prijsbindingsovereenkomsten kunnen bestaan tussen verschillende uitgevers.

(83) Om deze redenen komt het tweede argument van de Vereniging de Commissie niet overtuigend voor.

(84) Het derde argument van de Vereniging, namelijk dat de overeenkomsten boekverkopers het vertrouwen verschaffen dat, wanneer zij een boek als een nettoboek kopen, voor hun concurrenten met betrekking tot het betrokken boek dezelfde voorwaarden gelden als voor hen, komt de Commissie evenmin overtuigend voor.

Dit argument komt erop neer dat de Vereniging meent dat boekverkopers niet hetzelfde vertrouwen in haar individuele leden kunnen stellen wanneer zij in het kader van individuele prijsbindingsovereenkomsten opereren als wanneer zij dat in het kader van een collectieve overeenkomst doen. De Commissie vermag niet in te zien waarom de Vereniging het individuele gedrag van de uitgevers jegens boekverkopers zodanig wantrouwt, te meer nu de meeste uitgevers lid van de Vereniging zijn. Het argument van de Vereniging wordt nog aanvechtbaarder nu de overeenkomst in bepaalde gevallen niet uitsluit dat de uitgevers boekverkopers toestaan om andere kortingen te verlenen dan de uniforme kortingen die in de overeenkomsten zijn voorzien.

(85) Het vierde argument van de Vereniging, namelijk dat het toezicht op de naleving van de standaardvoorwaarden en het afdwingen daarvan in de praktijk alleen door de Vereniging kan worden uitgeoefend, verklaart volgens de Commissie niet waarom een collectieve overeenkomst met betrekking tot standaardverkoopvoorwaarden onontbeerlijk zou zijn. Het argument is derhalve in dat opzicht niet relevant.

2. *Conclusie*

(86) De Commissie concludeert uit het bovenstaande dat de overeenkomsten niet onmisbaar zijn voor het verwezenlijken van de doelstellingen ervan. Aangezien een overeenkomst aan alle voorwaarden van artikel 85, lid 3, moet voldoen om in aanmerking te komen voor een ontheffing van het in artikel 85, lid 1, vervatte verbod, kan aan de overeenkomsten daarom niet een dergelijke ontheffing worden verleend. Het is derhalve niet noodzakelijk te onderzoeken of de overeenkomsten aan de andere voorwaarden van artikel 85, lid 3, voldoen.

C. Artikel 3 van Verordening nr. 17

(87) In artikel 3 van Verordening nr. 17 is bepaald dat de Commissie, indien zij op verzoek of ambtshalve een inbreuk op artikel 85 van het Verdrag vaststelt, de betrokken ondernemingen of ondernemersverenigingen bij beschikking kan verplichten aan de vastgestelde inbreuk een einde te maken.

(88) Zoals hierboven is uiteengezet, leveren de aangemelde overeenkomsten en de ter uitvoering van en in verband met de overeenkomsten vastgestelde regels een inbreuk op artikel 85 op. De Vereniging moet derhalve worden verplicht alle stappen te ondernemen die noodzakelijk zijn om onverwijld aan de inbreuk een einde te maken.

(89) Ten einde te verzekeren dat het alle betrokken ondernemingen die werkzaam zijn in de boekhandel duidelijk is dat de concurrentiebeperkingen met betrekking tot nettoboeken feitelijk zijn beëindigd, moet de Vereniging met name worden verplicht alle betrokken ondernemingen, te weten de in de bijlagen I en II bij deze beschikking vermelde ondernemingen, de boekenclubs in het Verenigd Koninkrijk en de in het Directory of Booksellers vermelde boekverkopers schriftelijk van de beëindiging van de beperkingen in kennis te stellen, onder uiteenzetting van de praktische gevolgen die zulks zal hebben voor de voorwaarden waaronder de handel in boeken tussen het Verenigd Koninkrijk en andere Lid-Staten geschiedt. Een ontwerp van een daartoe strekkende kennisgeving dient binnen twee maanden na ontvangst van deze beschikking ter goedkeuring aan de Commissie te worden voorgelegd,

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN :

Artikel 1

De volgende regelingen, voor zover betrekking hebbend op de handel in boeken tussen Lid-Staten, vormen een inbreuk op artikel 85, lid 1, van het Verdrag :

a) de „Net Book Agreements", gesloten in het kader van de „Publishers Association" tussen de in de bijlagen I en II van deze beschikking vermelde ondernemingen, te zamen met :

b) de besluiten van de Publishers Association betreffende kortingen aan bibliotheken en boekagenten en betreffende hoeveelheidskortingen,

c) de „Code of Allowances" die door de Publishers Association is opgesteld en gepubliceerd,

d) de reglementen van de Publishers Association met betrekking tot boekenclubs,

e) de besluiten van de Publishers Association met betrekking tot de voor de jaarlijkse nationale boekenuitverkoop geldende voorwaarden,

f) het besluit van de Publishers Association betreffende de voorwaarden voor vermelding van boekverkopers in het „Directory of Booksellers".

Artikel 2

Ontheffing krachtens artikel 85, lid 3, van het Verdrag voor de in artikel 1 genoemde regelingen wordt hierbij geweigerd.

Artikel 3

De Publishers Association moet alle dienstige stappen ondernemen om onverwijld aan de in artikel 1 genoemde inbreuken een einde te maken.

Artikel 4

1. De Publishers Association dient de in de bijlagen I en II van deze beschikking genoemde ondernemingen, de boekenclubs in het Verenigd Koninkrijk en de boekverkopers vermeld in het Directory of Booksellers schriftelijk van deze beschikking en van het feit dat de inbreuk is beëindigd, in kennis te stellen, onder uiteenzetting van de praktische gevolgen die deze beëindiging heeft voor de voorwaarden waaronder de handel in boeken tussen het Verenigd Koninkrijk en de andere Lid-Staten geschiedt.

2. De Publishers Association dient de Commissie binnen twee maanden na ontvangst van deze beschikking een ontwerp van een daartoe strekkende kennisgeving ter goedkeuring voor te leggen.

Artikel 5

Deze beschikking is gericht tot de Publishers Association, 19 Bedford Square, London WC1B 3HJ, Verenigd Koninkrijk.

Gedaan te Brussel, 12 december 1988.

Voor de Commissie

Peter SUTHERLAND

Lid van de Commissie

BIJLAGE I

Lijst van partijen bij het Net Book Agreement tussen de uitgevers die lid zijn van de Publishers Association

Abacus Press,
Abacus House,
Speldhurst Road,
Tunbridge Wells,
Kent TN4 OHU;

Abson Books,
Abson, Wick,
Bristol BS15 5TT;

Academy Editions,
7 Holland Street,
London W8;

Addison-Wesley Publishers Ltd,
Finchampstead Road,
Wokingham,
Berkshire, RG11 2NZ;

Advisory Unit for Microtechnology in Education,
Endymion Road,
Hatfield,
Hertfordshire AL10 8AU;

Agricultural Training Board,
Bourne House,
32-34 Beckenham Road,
Kent BR3 4PB;

Aldwych Press Ltd,
3 Henrietta Street,
London WC2E 8LU;

Philip Allan Publishers Ltd,
Market Place,
Deddington,
Oxford OX5 4SE;

Allen (J.A.) & Co. Ltd,
1 Lower Grosvenor Place,
Buckingham Palace Road,
London SW1W OEL;

Alpine Fine Art Collection (UK) Ltd,
5 Grosvenor Cottages,
Eaton Terrace,
London SW1;

Angel Press,
PO Box 60,
East Wittering,
Chichester,
West Sussex PO20 8NJ;

Apollo Publishing,
Realtex House,
Leeds Road,
Rawdon,
Leeds LS19 6AX;

Architectural Press Ltd,
9 Queen Anne's Gate,
London SW1H 9BY;

Alan Armstrong & Associates Ltd,
76 Park Road,
London NW1 4SH;

Association of County Councils,
Eaton House,
66a Eaton Square,
London SW1W 9BH;

Athlone Press
44 Bedford Row,
London WC1R 4LY;

Automobile Association
Publishing Division,
Fanum House,
Basingstoke,
Hampshire RG21 2EA;

Bailey Bros & Swinfen Ltd,
Warner House,
Folkestone,
Kent CT19 6PH;

Batsford (B.T.) Ltd,
4 Fitzhardinge Street,
London W1H OHA;

BBC Enterprises (Publications Division),
Woodlands, 80 Wood Lane,
London W12 OTT;

Beaconsfield Publishers Ltd,
20 Chiltern Hills Road,
Beaconsfield,
Buckinghamshire HP9 1PL;

Bedford Square Press,
26 Bedford Square,
London WC1B 3HU;

Better Books,
15a Chelsea Road,
Lower Weston,
Bath BA1 3DU;

BFI Publishing,
British Film Institute,
21 Stephen Street,
London W1P 1PL;

Bibliagora,
PO Box 77,
Feltham,
Middlesex TW14 8JF;

Black (A. & C.) (Publishers) Ltd,
35 Bedford Row,
London WC1R 4JH;

Blackie & Son Ltd,
7 Leicester Place,
London WC2H 7BP;

Blackwell (Basil) Ltd,
108 Cowley Road,
Oxford OX4 1JF;

Blackwell Scientific Publications Ltd,
Osney Mead;
Oxford OX2 OEL;

Book Data Limited,
Northumberland House,
2 King Street,
Twickenham,
Middlesex TW1 3RZ;

Book Guild Ltd,
Temple House,
25 High Street,
Lewes,
East Sussex BN7 2LU;

Books from India (UK) Ltd,
45 Museum Street,
London WC1A 1LR;

Boyars (Marion) Publishers Ltd,
24 Lacy Road,
London SW15 1NL;

British Library,
Bibliographic Services,
2 Sheraton Street,
London W1V 4BH;

British Museum (Natural History),
Cromwell Road,
London SW7 5BD;

British Museum Publications Ltd,
46 Bloomsbury Street,
London WC1B 3QQ;

Burke Publishing Co. Ltd,
Pegasus House,
116-120 Golden Lane,
London EC1Y OTL;

Calder (John) (Publishers) Ltd,
18 Brewer Street,
London W1R 4AS;

Cambridge University Press,
Publishing Division,
The Edinburgh Building,
Shaftesbury Road,
Cambridge CB2 2RU;

Cassell plc,
Artillery House,
Artillery Row,
London SW1;

Castle House Publications Ltd,
28-30 Church Road,
Tunbridge Wells,
Kent TN1 1JP;

Cave (Paul) Publications Ltd,
74 Bedford Place, Southampton,
Hampshire S01 2DF;

CSP Economic Publications Ltd,
Cotswold,
Heol-y-Parc,
Pentyrch,
Nr Cardiff CF4 8ND;

The Central Bureau,
Seymour Mews House,
Seymour Mews,
London W1H 9PE;

Century Hutchinson Ltd,
Brookmount House,
62-65 Chandos Place,
London WC2N 4NW;

Chambers (W. & R.) Ltd,
43-45 Annandale Street,
Edinburgh EH7 4AZ;

Church House Publishing,
Church House,
Great Smith Street,
London SW1P 3NZ;

Clarke (James) and Co. Ltd,
PO Box 60,
50/52 Kingston Street,
Cambridge CB1 2NT;

Collet's (Publishers) Ltd,
Denington Estate,
Wellingborough,
Northamptonshire NN8 2QT;

Collins (William) plc,
Glasgow G4 ONB;

Constable & Co. Ltd,
10 Orange Street,
London WC2H 7EG;

Consumers' Association
2 Marylebone Road,
London NW1 4;

Costello,
43 The High Street,
Tunbridge Wells,
Kent TN1 1XL;

Covenant Publishing Co. Ltd,
6 Buckingham Gate,
London SW1E 6JP;

Curzon Press Ltd,
42 Gray's Inn Road,
London WC1;

Darton, Longman & Todd Ltd,
89 Lillie Road,
London SW6 1UD;

David & Charles Publishers plc,
Brunel House,
Forde Road,
Newton Abbot,
Devon TQ12 4PU;

Dawson (Wm) & Son Ltd,
Cannon House,
Folkestone,
Kent CT19 5EE;

Dent (JM) & Sons Ltd,
33 Welbeck Street,
London W1M 8LX;

Andre Deutsch Ltd,
105-106 Great Russell Street,
London WC1B 3LJ;

Drake Educational Associates,
St Fagan's Road,
Fairwater,
Cardiff CF5 3AE;

East Anglia Resource Organisation,
The Resource Centre,
Back Hill,
Ely,
Cambridgeshire CB7 4DA;

East-West Publications (UK) Ltd,
Newton Works,
27-29 Macklin Street,
London WC2B 5LX;

Edinburgh University Press,
22 George Square,
Edinburgh EH8 9LF;

Educational Evaluation Enterprises,
Awre,
Newnam,
Gloucestershire GL14 1ET;

Educational Data Information Ltd,
Westlands Cottage,
Green Lane,
Shipleybridge,
Horley,
Surrey RH6 9TG;

EITB Publications,
54 Clarendon Road,
Watford WD1 1LB;

Elsevier Applied Science Publishers Ltd,
Crown Road,
Linton Road,
Barking,
Essex IG11 8JU;

Elvendon Press,
The Old Surgery,
High Street,
Goring-on-Thames,
Reading,
Berks RG8 9AW;

Encyclopaedia Britannica International Ltd,
Carew House,
Station Approach,
Wallington,
Surrey SM6 ODA;

European Schoolbooks (Publishing) Ltd,
Croft Street,
Cheltenham,
Gloucestershire GL53 OHX;

Evans Brothers Ltd,
2a Portman Mansions,
Chiltern Street,
London W1M 1LE;

Faber & Faber Ltd,
3 Queen Square,
London WC1N 3AU;

Floris Books,
21 Napier Road,
Edinburgh EH10 5AZ;

Foulsham (W.) & Co. Ltd,
Yeovil Road,
Slough,
Berkshire SL1 4JH;

Foundational Book Co. Ltd,
PO Box 659,
London SW3 6SJ;

Freeman (W.H.) & Co. Ltd,
20 Beaumont Street,
Oxford OX1 2NQ;

French (Samuel) Ltd,
52 Fitzroy Street,
London W1P 6JR;

Gibbons (Stanley) Publications Ltd,
5 Parkside,
Christchurch Road,
Ringwood,
Hampshire BH24 3SH;

Mary Glasgow Publications Ltd,
Avenue House,
131-133 Holland Park Avenue,
London W11 4UT;

Gollancz (Victor) Ltd,
14 Henrietta Street,
London WC2E 8QJ;

Gower Publishing Group Ltd,
Gower House,
Croft Road,
Aldershot, Hampshire GU11 3HR;

Grosvenor Books,
54 Lyford Road,
London SW18 3JJ;

Guiness Superlatives Ltd,
33 London Road,
Enfield,
Middlesex EN2 6DJ;

Haigh & Hochland Ltd,
The Precinct Centre,
Oxford Road,
Manchester M13 9QA;

Harcourt Brace Jovanovich Ltd,
24-28 Oval Road,
London NW1 7DX;

Harper & Row Ltd,
Middlesex House,
34-42 Cleveland Street,
London W1P 5FB;

Harveys Bookshop Ltd,
Magna Road,
Weston,
Leicester LE8 22H;

Headquarters Publishing Co. Ltd,
5 Alexandria Avenue,
West Ealing,
London W13 ONP;

Health Education Authority,
78 New Oxford Street,
London WC1A 1AH;

Christopher Helm Publishers Ltd,
Imperial House,
21-25 North Street,
Bromley,
Kent BR1 1SD;

Herbert Press,
46 Northchurch Road,
London N1 4EJ

Her Majesty's Stationery Office,
St Crispins,
Duke Street,
Norwich NR3 1PD;

Hodder & Stoughton Ltd,
Mill Road,
Dunton Green,
Sevenoaks,
Kent TN13 2YA;

Holmes-McDougall Ltd,
Allander House,
137-141 Leith Walk,
Edinburgh EH6 8NS;

Home Health Education Service,
Alma Park,
Grantham,
Lincolnshire NG31 9SL;

Hotel and Catering Training Board,
International House,
High Street,
Ealing,
London W5 5DB;

Hurst (C.) & Co. (Publishers) Ltd,
38 King Street,
London WC2E 8JT;

Immel Publishing Ltd,
Ely House,
37 Dover Street,
London W1X 3RB;

Ingham Jennie Associates/Ingham Yates,
64-68 Camden High Street,
London NW1 OLT;

Intercept Ltd,
PO Box 402,
Wimborne,
Dorset BH22 9TZ;

International Defence and Aid Fund for Southern Africa,
Canon Collins House,
64 Essex Road,
London N1 8LR;

International Thomson Organisation,
1st Floor, Quandrangle,
180 Wardour Street,
London W1A 4YG;

Inter-Varsity Press,
38 de Montfort Street,
Leicester LE1 7GP;

IOP Publishing Ltd,
Techno House,
Redcliffe Way,
Bristol BS1 6NX;

IRL Press,
PO Box 1,
Eynsham,
Oxford OX8 1JJ;

Islamic Texts Society,
5 Gren Street,
Cambridge CB2 3JU;

James & James,
75 Carleton Road,
London N7 OET;

Johnson Publications Ltd,
130 Wigmore Street,
London W1H OAT;

Jonquil Publishing,
Unit One,
Parsons Green Estate,
Bolton Road,
Stevenage,
Hertfordshire SG1 4OQ;

Kershaw Publishing Co. Ltd,
7 Bury Place,
London WC1A 2LA;

Kimber (William) & Co. Ltd,
100 Jermyn Street,
London SW1Y 6EE;

Kingsway Publications Ltd,
Lottbridge Drove,
Eastbourne,
East Sussex BN23 6NT;

Kluwer UK Ltd,
Africa House,
64-68 Kingsway,
London WC2B 6BD;

Kogan Page Ltd,
120 Pentonville Road,
London N1 9JN;

Language Teaching Publications,
35 Church Road,
Hove,
East Sussex BN3 2BE;

Leicester University Press,
Fielding Johnson Building,
University of Leicester,
University Road,
Leicester LE1 7RH;

Leisure Circle Ltd,
York House,
Empire Way,
Wembley,
Middlesex HA9 OPF;

Letterland Ltd,
33 New Road,
Barton,
Cambridge CB3 7AY;

Charles Letts & Co. Ltd,
Diary House,
77 Borough Road,
London SE1 1DW;

H.K. Lewis & Co. Ltd,
136 Gower Street,
London WC1E 6BS;

Lexis Publishing,
49 Whitechapel Street,
Didsbury,
Manchester M20 OTX;

Library Association Publishing Ltd,
7 Ridgmount Street,
London WC1E 7AE;

Lion Publishing plc,
Icknield Way,
Tring,
Hertfordshire HP23 4LE;

Liverpool University Press,
P.O. Box 147,
Liverpool L69 3BX;

London Chamber of Commerce & Industry,
69 Cannon Street,
London EC4N 5AB;

Longman Group UK Ltd,
Longman House,
Burnt Mill,
Harlow,
Essex CM20 2JE;

Lucis Press Ltd,
Suite 54,
3 Whitehall Court,
London SW1A 2EF;

Manchester University Press,
Oxford Road,
Manchester M13 9PL;

Mansk-Svenska Publishing Co. Ltd,
17 North View,
Peel,
Isle of Man;

Mantra Publishing Ltd,
36 Woodlands Avenue,
London N3 2NR;

Mason (Kenneth) Publications Ltd,
The Old Harbourmaster's,
8 North Street,
Emsworth,
Hampshire P010 7DD;

Maxwell Communication Corp.,
3rd Floor,
Greater London House,
Hampstead Road,
London NW1 7QW;

McGraw-Hill Book Co. (UK) Ltd,
McGraw-Hill House,
Shoppenhangers Road,
Maidenhead,
Berkshire SL6 2QL;

Megiddo Press Ltd,
Grosvenor House,
20 St Andrews Crescent,
Cardiff,
South Glamorgan CF1 3DD;

Methodist Publishing House,
20 Ivatt Way,
Westwood,
Peterborough PE3 7PG;

Miller (Harvey) Ltd,
20 Marryat Road,
London SW19 5BD;

Mills & Boon Ltd,
Eaton House,
18-24 Paradise Road,
Richmond,
Surrey TW9 1SR;

Montrose Music & Book Publishers,
44 Princes Drive,
Sale Moor,
Sale,
Cheshire M33 3JB;

Mowbray (A.R.) & Co. Ltd,
28 Margaret Street,
London W1N 7LB;

Murray (John) (Publishers) Ltd,
50 Albemarle Street,
London W1X 4BD;

National Christian Education Council
Robert Denholm House,
Nutfield,
Redhill,
Surrey;

National Magazine Co. Ltd,
National Magazine House,
72 Broadwick Street,
London W1V 2BP;

National Portrait Gallery,
2 St Martins Place,
London WC2 OHE;

Newpoint Publishing Co. Ltd,
Newpoint House St James' Lane,
London N10 3DF;

Nisbet (James) & Co. Ltd,
78 Tilehouse Street,
Hitchin,
Hertfordshire SG5 2DY;

Old Vicarage Publications,
The Old Vicarage,
Reades Lane,
Dane in Shaw,
Congleton,
Cheshire CW12 3LL;

Omnibus Press,
8/9 Frith Street,
London W1V 5TZ;

Oneworld Publications,
1c Standbrook House,
Old Bond Street,
London W1X 3TD;

Open University,
Publishing Division,
Walton Hall,
Milton Keynes MK7 6AA;

Ordnance Survey,
Romsey Road,
Maybush,
Southampton S09 4HD;

Osmosis Publications,
8 Holyrood Street,
London SE1 2EL;

Owen (Peter) Ltd,
73 Kenway Road,
London SW5 ORE;

Oxford University Press,
Walton Street,
Oxford OX2 6DP;

Paternoster Press Ltd,
3 Mount Radford Crescent,
Exter EX2 4JW;

Pavilion Books Ltd,
196 Shaftesbury Avenue,
London WC2H 8JL;

Peterloo Poets,
2 Kelly Gardens,
Calstock,
Cornwall PL18 9SA;

Phaidon Press Ltd,
Littlegate House,
St Ebbe's Street,
Oxford OX1 1SQ;

Philograph Publications Ltd,
Riverside Road,
Pottington Industrial Estate,
Barnstaple,
North Devon EX31 1LR;

Pinter (Frances) Ltd,
25 Floral Street,
London WC2E 9DS;

Plenum Publishing Co. Ltd,
88-90 Middlesex Street,
London E1 7EZ;

Policy Studies Institute,
100 Park Village East,
London NW1 3SR;

Random House UK Ltd,
9 Bow Street,
London WC2E 7AL;

Reader's Digest Association Ltd,
25 Berkeley Square,
London W1X 6AB;

Reed Publishing Ltd,
Butterworth & Co (Publishers) Ltd,
88 Kingsway,
London WC2B 6AB;

Riad El-Rayyes Books Ltd,
4 Sloane Street,
London SW1X 9LA;

Riversdown Publications Ltd,
Riversdown House,
Warnford,
Southampton,
Hampshire S03 1LH;

Robertson Research Int. Ltd,
Llandudno
Gwynedd LL30 15A;

Robson Books Ltd,
Bolsover House,
5-5 Clipstone Street,
London W1P 7EB;

Ruskin Book Services Ltd,
15 Comberton Hill,
Kidderminster,
Worcestershire DY10 1QG;

Sage Publications Ltd,
28 Banner Street,
London EC1Y 8QE;

Sangam Books Ltd,
57 London Fruit Exchange,
Brushfield Street,
London E1 6EP;

Saqi Books,
26 Westbourne Grove,
London W2 5RH;

SCDC Publications,
Newcombe House,
45 Notting Hill Gate,
London W11 3JB;

Schofield & Sims Ltd,
Dogley Mill,
Fenay Bridge,
Huddersfield HD8 ONQ;

Scholarstown Educational Publishers,
London House,
26-40 Kensington High Street,
London W8 4PF;

Scholastic Publications Ltd,
Marlborough House,
Holly Walk,
Leamington Spa,
Warwickshire CV32 4LS;

SCM Press Ltd,
26-30 Tottenham Road,
London N1 4BZ;

Scripture Union Publishing,
130 City Road,
London EC1V 2NJ;

Shaw & Sons Ltd,
Shaway House,
Bell Green Lane,
Lower Sydenham,
London SE26 5AE;

Shepheard-Walwyn (Publishers) Ltd,
Suite 34,
26 Charing Cross Road,
London WC2H ODH;

Simon & Schuster International Group,
West Garden Place,
Kendal Street,
London W2 2AQ;

Society for Promoting Christian Knowledge,
Holy Trinity Church,
Marylebone Road,
London NW1 4DU;

Sourakia Publishing House,
S House,
Lantern's Court,
Mill Harbour,
Isle of Dogs,
London E14 9TN;

Souvenir Press Ltd,
43 Great Russell Street,
London WC1B 3PA;

Spindlewood,
70 Lynhurst Avenue,
Barnstaple,
Devon EX31 2HY;

Springer-Verlag London Ltd,
37A & 43 Church Road,
Wimbledon,
London SW19 5DQ;

Michael Standfield Ltd,
Murdock Road,
Bicester,
Oxon OX6 7RH;

Tadpole Books Ltd,
London House,
271-273 King Street,
London W6 9LZ;

Taylor & Francis Ltd,
4 John Street,
London WC1N 2ET;

Thames & Hudson Ltd,
30 Bloomsbury Street,
London WC1B 3QP;

Thorsons Publishing Group Ltd,
Denington Estate,
Wellingborough,
Northamptonshire NN8 2RQ;

Times Books Ltd,
16 Golden Square,
London W1R 4BN;

Transworld Publishers Ltd,
61-63 Uxbridge Road,
London W5 5SA;

Trentham Books Ltd,
151 Etruria Road,
Hanley,
Stoke-on-Trent ST1 5SN;

Ulverscroft Large Print Books,
The Green,
Bradgate Road,
Anstey,
Leicester LE7 7FU;

Unwin Hyman Ltd,
15-17 Broadwick Street,
London W1V 1FP;

Vine Publishing Ltd,
2A Eden Place,
Aberdeen AB2 4YF;

Virago Press,
41 William IV Street,
London WC2N 4DB;

Ward Lock Educational Co. Ltd,
47 Marylebone Lane,
London W1M 6AX;

Ward's Publishing Services,
Swains Mill,
4a Crane Mead,
Ware,
Hertfordshire SG12 9PY;

Watson (W.) & Co. Ltd,
St Ann's Hill,
Carlisle,
Cumbria CA3 9PB;

Watts (Franklin) Ltd,
12a Golden Square,
London W1R 4BA;

Wayland (Publishers) Ltd,
61 Western Road,
Hove,
East Sussex BN3 1JD;

Westmorland Gazette (Westminster Press Ltd),
22 Stricklandgate,
Kendal,
Cumbria LA9 4NE;

Whitaker (J.) & Sons Ltd,
12 Dyott Street,
London WC1A 1DF;

White Eagle Publishing Trust,
New Lands,
Brewells Lane,
Liss,
Hampshire GU33 7HY;

Wiley (John) & Sons Ltd,
Baffins Lane,
Chichester,
Sussex PO19 1UD;

Wilson (Philip) Publishers Ltd,
26 Litchfield Street,
London WC2H 9NJ;

Wolfe Medical Publications Ltd,
Brook House,
2-16 Torrington Place,
London WC1E 7LT;

World Publishing,
9 Holdom Avenue,
Bletchley,
Buckinghamshire MK1 1QU;

World of Information,
21 Gold Street,
Saffron Walden,
Essex CB10 1EJ;

Yale University Press London,
13 Bedford Square,
London WC1B 2JF;

Zed Books Ltd,
57 Caledonian Road,
London N1 9BU.

BIJLAGE II

Lijst van partijen bij het Net Book Agreement tussen de uitgevers die geen lid zijn van de Publishers Association

Ian Allan Ltd,
Coombelands House,
Addlestone,
Weybridge KT15 1HY;

W.H. Allen & Co. plc,
44 Hill Street,
London W1X 8LB;

Peter Andrew Publishing Co.,
4 Charlecot Road,
Droitwich,
Worcestershire WR9 7RP;

Anglo-German Foundation for the Study of Industrial Society,
17 Bloomsbury Square,
London WC1A 2LP;

Artemis Press Ltd,
c/o Vision Press Ltd,
Fulham Wharf,
Townmead Road,
London SW6 2SB;

Art Guide Publications Ltd,
15 Needham Road,
London W11 2RP;

Artworks Publicity & Publishing Ltd,
PO Box 333,
Maldon,
Essex CM9 6EY;

Aurum Press,
33 Museum Street,
London WC1A 1LD;

Bachman & Turner,
9 Cork Street,
Mayfair,
London W1X 1PD;

Blandford Publishing Ltd,
Artillery House,
Artillery Row,
London SW1P 1RT;

Book Club Associates,
Smith/Doubleday House,
87 Newman Street,
London W1P 4EN;

Carcanet Press,
208-212 Corn Exchange,
Manchester M4 3BQ;

Frank Cass & Co. Ltd,
Gainsborough House,
11 Gainsborough Road,
London E11 1RS;

Catholic Truth Society Inc.,
38-40 Eccleston Square,
London SW1V 1DP;

University of Chicago Press,
126 Buckingham Palace Road,
London SW1W 9SD;

Child's Play (International) Ltd,
Ashworth Road,
Bridgemead,
Swindon,
Wiltshire SN5 7YD;

Clio Press Ltd,
55 St Thomas' Street,
Oxford OX1 1JG;

William Clowes & Sons Ltd,
c/o Hymns Ancient and Modern Ltd,
St Mary's Works,
St Mary's Plain,
Norwich,
Norfolk NR3 3SH;

Clyde Services Ltd,
Clyde House,
Reform Road,
Maidenhead,
Berkshire SL6 8BU;

Conservative Political Centre,
32 Smith Square,
Westminster,
London SW1P 3HH;

Cranfield Press,
Cranfield Institute of Technology,
Cranfield,
Bedfordshire MK43 0AL;

Darwen Finlayson Ltd,
Shopwyke Hall,
Chichester,
West Sussex PO20 6BQ;

Dorling Kindersley Ltd,
9 Henrietta Street,
London WC2E 8PS;

DP Publications Ltd,
12 Romsey Road,
Eastleigh,
Hampshire SO5 4AL;

Drake Education Associates,
St Fagans Road,
Fairwater,
Cardiff CF5 3AE;

Educational Evaluation Enterprises,
Awre,
Newnam,
Gloucestershire GL14 1ET;

Eland,
53 Eland Road,
London SW11 5JX;

Aidan Ellis Publishing Ltd,
Cobb House,
Nuffield,
Henley-on-Thames,
Oxon RG9 5RT;

Eurofi (UK) Ltd,
Guildgate House,
Pelican Lane,
Newbury,
Berkshire RG13 1NX;

Europa Publications Ltd,
18 Bedford Square,
London WC1B 3JN;

Facts on File Publications,
Collins Street,
Oxford OX4 1XJ;

Filmscan/Lingual House,
Linguaphone Institute Ltd,
Beavor Lane,
London W6 9AR;

Folio Society,
202 Great Suffolk Street,
London SE1 1PR;

Forbes Publications Ltd,
120 Bayswater Road,
London W2 3JH;

G. T. Foulis & Co. Ltd,
Sparkford, Yeovil,
Sommerset BA22 7JJ;

Gordon Fraser Book Publishers,
15 Duncan Terrace,
London N1 8BZ;

Gentry Books Ltd,
c/o G. T. Foulis & Co. Ltd,
Sparkford,
Yeovil,
Somerset BA22 7JJ;

Geographers Map Co. Ltd,
Vestry Road,
Sevenoaks,
Kent TN14 5EP;

Graham & Trotman Ltd,
Sterling House,
66 Wilton Road,
London SW1V 1DE;

Charles Griffin & Co. Ltd,
16 Pembridge Road,
London W11 3HL;

GSN Software Ltd,
Stamford Street,
Ashton-under-Lyme,
Lancashire OL6 6QH;

Michael Haag Ltd,
PO Box 369,
London NW3 4ER;

Robert Hale Ltd,
Clerkenwell House,
Clerkenwell Green,
London EC1R 0HT;

The Hamlyn Publishing Group Ltd,
Bridge House,
69 London Road,
Twickenham,
Middlesex TW1 3SB;

The Harvester Press Ltd,
16 Ship Street,
Brighton,
Sussex BN1 1AD;

J. H. Haynes & Co. Ltd,
Sparkford,
Yeovil,
Somerset BA22 7JJ;

Headline Book Publishing PLC,
Headline House,
79 Great Titchfield Street,
London W1P 7FN;

G. W. & A. Hesketh,
PO Box 8,
Aughton Street,
Ormskirk,
Lancashire L39 5HH;

Hobsons Press (Cambridge) Ltd,
Bateman Street,
Cambridge CB2 1LZ;

Ellis Horwood Ltd,
Market Cross House,
Cooper Street,
Chicester,
West Sussex PO19 1EB;

Independent Press Ltd,
86 Tavistock Place,
London WC1H 9RT;

Institute of Development Studies,
University of Sussex,
Brighton,
East Sussex BN1 9RE;

Intermediate Technology Publications Ltd,
9 King Street,
London WC2E 8HW;

International Music Publications,
Woodford Trading Estate,
Southend Road,
Woodford Green,
Essex IG8 0JA;

Interscience Publishers Ltd,
Baffins Lane,
Chicester,
West Sussex PO19 1UD;

Kelly's Directories Ltd,
c/o Dial Industry Publications,
Windsor Court,
East Grinstead House,
East Grinstead,
West Sussex RH19 1XA;

G. H. Lake & Co. Ltd,
33 Station Road,
Bexhill-on-Sea,
Sussex;

Learning Development Aids,
Duke Street,
Wisbech,
Cambridgeshire PE13 2AE;

Level Ltd,
4 Highview,
Holford Road,
London NW3 1AG;

A. Lewis (Masonic Publishers) Ltd,
c/o Ian Allan Ltd,
Coombelands House,
Addlestone,
Weybridge KT15 1HY;

The Linguaphone Institute Ltd,
Linguaphone House,
Beavor Lane,
London W6 9AR;

Lund Humphries Publishers Ltd,
16 Pembridge Road,
London W11 3HL;

Macmillan Ltd,
4 Little Essex Street,
London WC2R 3LF;

J. Garnet Miller Ltd,
311 Worcester Road,
Malvern,
Worcestershire WR14 1AN;

Modern English Publications,
PO Box 129,
Oxford OX2 8JU;

Motor Racing Publications Ltd,
Unit 6,
The Pilton Estate,
46 Pitlake,
Croydon,
Surrey CR0 3RY;

NCLC Publishing Society Ltd,
11 Dartmouth Steet,
London SW1H 9BN;

New Left Books,
15 Greek Street,
London W1V 5LF;

Nile and Mackenzie Ltd,
13 John Prince's Street,
London W1M 9HB;

Norfolk Press Ltd,
82 Hurlingham Court,
Ranelagh Gardens,
London SW;

Novello & Co. Ltd,
Fairfield Road,
Borough Green,
Sevenoaks,
Kent TN15 8DT;

Open Books Publishing Ltd,
Beaumont House,
Wells,
Somerset BA5 2LD;

Orbis Books (London) Ltd,
66 Kenway Road,
London SW5 0RD;

Pan Books Ltd,
18-21 Cavaye Place,
London SW10 9PG;

Peter Peregrinus Ltd,
PO Box 8,
Southgate House,
Stevenage,
Hertfordshire SG1 1HQ;

Performance Publications,
29B High Street,
Billinghurst,
West Sussex RH14 9PP;

Philip and Tacey Ltd,
North Way,
Andover,
Hampshire SP10 5BA;

Primrose Publishing,
11 Church Street,
Thriplow,
Cambridge SG8 7RE;

University of Queensland Press,
24 Thornhill Square,
London N1 1BQ;

Ravette Ltd,
3 Glenside Estate,
Star Road,
Partridge Green,
Horsham,
West Sussex RH13 8RA;

Redcliffe Press Ltd,
49 Park Street,
Bristol BS1 5NT;

Reedbooks Ltd,
Eastern Road,
Bracknell,
Berkshire RG12 2UP;

George Ronald Publisher Ltd,
46 High Street,
Kidlington,
Oxford OX5 2DN;

Ross Anderson Publications Ltd,
c/o Sheed & Ward Ltd,
2 Creechurch Lane,
London EC3A 5AQ;

The Saint Andrew Press,
121 George Street,
Edinburgh EH2 4YN;

Scolar Press,
Gower House,
Croft Road,
Aldershot GU11 3HR;

Sheed & Ward Ltd,
2 Creechurch Lane,
London EC3A 5AQ;

Sidgwick and Jackson Ltd,
1 Tavistock Chambers,
Bloomsbury Way,
London WC1A 2SG;

Springwood Books Ltd,
Springwood House,
The Avenue,
Ascot,
Berkshire SL5 7LY;

Stainer and Bell Ltd,
PO Box 110,
82 High Road,
East Finchley,
London N2 9PW;

Stanmore Press Ltd,
9 Harrington Road,
London SW7;

Rudolf Steiner Press,
38 Museum Street,
London WC1A 1LP;

Arthur H. Stockwell Ltd,
Elms Court,
Torrs Park, Ilfracombe,
North Devon EX34 8BA;

Stylite Publishing Ltd,
37 Salop Road,
Welshpool,
Powys SY21 7EA;

The Swedenborg Society,
20-21 Bloomsbury Way,
London WC1A 2TH;

Suhada Press,
c/o Thornhill Press,
24 Moorend Road,
Cheltenham,
Gloucestershire GL53 0EU;

Templar Publishing Co. Ltd,
107 High Street,
Dorking,
Surrey RH4 1QA;

Charles Thurnham & Sons Ltd,
26-32 Londsdale Street,
Carlisle;

Turnstile Press Ltd,
14-16 Farringdon Lane,
London EC1R 3AU;

Usborne Publishing Ltd,
20 Garrick Street,
London WC2E 9BJ,

Valentine Mitchell & Co. Ltd,
Gainsborough House,
11 Gainsborough Road,
London E11 1RS;

The Voltaire Foundation,
Taylor Institution,
Oxford OX1 3NA;

The Warburg Institute (University of London),
Woburn Square,
London WC1H 0AB;

Wheldon & Wesley Ltd,
Lytton Lodge,
Codicote,
Hitchin,
Hertfordshire SG4 8TE.